

Norra Östervik

Nya tomter på Udden

Arkeologisk utredning

Karlskoga Östervik
Karlskoga socken
Örebro län
Värmland

Jenny Holm

Innehåll

Inledning.....	3
Målsättning och metod	3
Undersökningsresultat.....	3
Sammanfattning.....	4
Referenser	4
Kart- och arkivmaterial	4
Tekniska och administrativa uppgifter.....	5
Figurer	6
BILAGOR.....	11
Bilaga 1. Schakttabell.....	11
Bilaga 2. Anläggningstabell.....	14

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2011

Omslagsfoto: Udden vid Norra Östervik sedd från nordost. Foto, Jenny Holm.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISBN: 978-91-7453-077-3

Västerås 2011.

Inledning

Undersökningen föranleddes av planerad avstyckning av villatomter på Udden vid Norra Östervik i Karlskoga kommun. Utredningsområdet bestod av sju delområden, om en till flera tomter vardera, här med benämningarna A till G. Utredningen motiveras bland annat av det topografiska läget på en udde i sjön Möckeln och av närheten till Karlskoga 134:1, en stenåldersboplats med fynd av slagen flinta och kvartsit. Länsstyrelsen i Örebro län har bekostat utredningen.

Målsättning och metod

Målsättningen för utredningen var att fastställa om fornlämning fanns inom berörda tomter. För att uppnå detta grävdes sökschakt med maskin, en skopbredd (1,3 meter) breda, genom vegetationsskikt, matjord och påförda lager ner till orörd nivå där det skulle vara möjligt att urskilja bevarade lämningar. Schakt och påträffade lämningar mättes in med GPS och beskrevs vad avser storlek och karaktär.

Undersökningsresultat

Enligt tillgängliga kartor i Lantmäteriets digitala databas är platsen skogsbevuxen i slutet av 1700-talet (Storskifte 1778) men börjar odlas upp under 1800-talet (Härads-ekonomiska kartan 1864-67). Enheten Norra Östervik bildas under slutet av 1800-talet (Hemmansklyvning 1885).

Stenåldersboplatsen Karlskoga 134:1 ligger på stranden vid Labbsand där avslag av främst kvartsit men också flinta och hälleflinta ska ha iakttagits (FMIS). Hur stor boplatsen kan tänkas vara är inte känt. Tomterna C, D och E ligger närmast boplatsen, cirka 100 till 150 meter söder till sydöst om stranden. En stenyx, Karlskoga 37:1 – en trindyxa med hålegg – ska ha hittats cirka 300 meter öster om boplatsen och 180 meter från upp från stranden. En komplikation med boplatsen vid Labbsand, Karlskoga 134:1, är att det här vid stranden lastades kvartsit som skulle till Bofors. Denna kom från stenbrott i det så kallade ”Flintberget”, Degerfors 129:1, tre kilometer söderut. En del av den kvartsit som hittats på stranden kan vara från omlastningen där, men eftersom även avslag av andra material hittats finns det inte anledning att ifrågasätta boplatsens existens.

Vid sökschaktgrävningen framkom att det inom tomt B sprängts bort sten med hjälp av eld. Något som bör höra samman med uppodlingen under 1800-talet. Här fanns också den enda anläggningen som antydde äldre aktivitet på platsen, en grund grop med lös mörk jord och fynd av ett mycket litet bränt ben. Även denna tokas höra till uppodlingsfasen. En sentida avfallsgrop, med järnskrot, sko, glas och blomkrukor, fanns på tomt C och ett nedgrävt gunnebostaket på tomt D. Tomt E föreföll planerad med påförda lager av sand och sten från någon rullstensås. Här fanns också en täktgrop i nordöstra hörnet där lösa stenar och block lämnats kvar. Inom tomt G, som nu var skogsbevuxen, fanns ett par öppna diken och fram till det södra av dessa har marken varit plöjd. Detta skulle kunna stämma med situationen under andra halvan av 1800-talet enligt karta för Laga skifte (1883). Området är åter skogsbevuxet på 1950-talet enligt Ekonomiska kartan från 1956. Inga av de påträffade lämningarna är att betrakta som fast fornlämning.

Sammanfattning

Spår av uppodlingen av området under 1800-talet fanns på några ställen, men inga fornlämningar påträffades inom de nu undersökta ytorna.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Östervik, Storskifte 1778, 18-KAD-210.
Häradsekonomska kartan 1864-67, Karlskoga J112-72-23.
Östervik, Laga skifte 1883, 18-KAD-769
Östervik, Hemmansklyvning 1885, 18-KAD-779.
Ekonomiska kartan 1956, Karlskoga J133-10E5f57

Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesarkiv (FMIS)

Tekniska och administrativa uppgifter

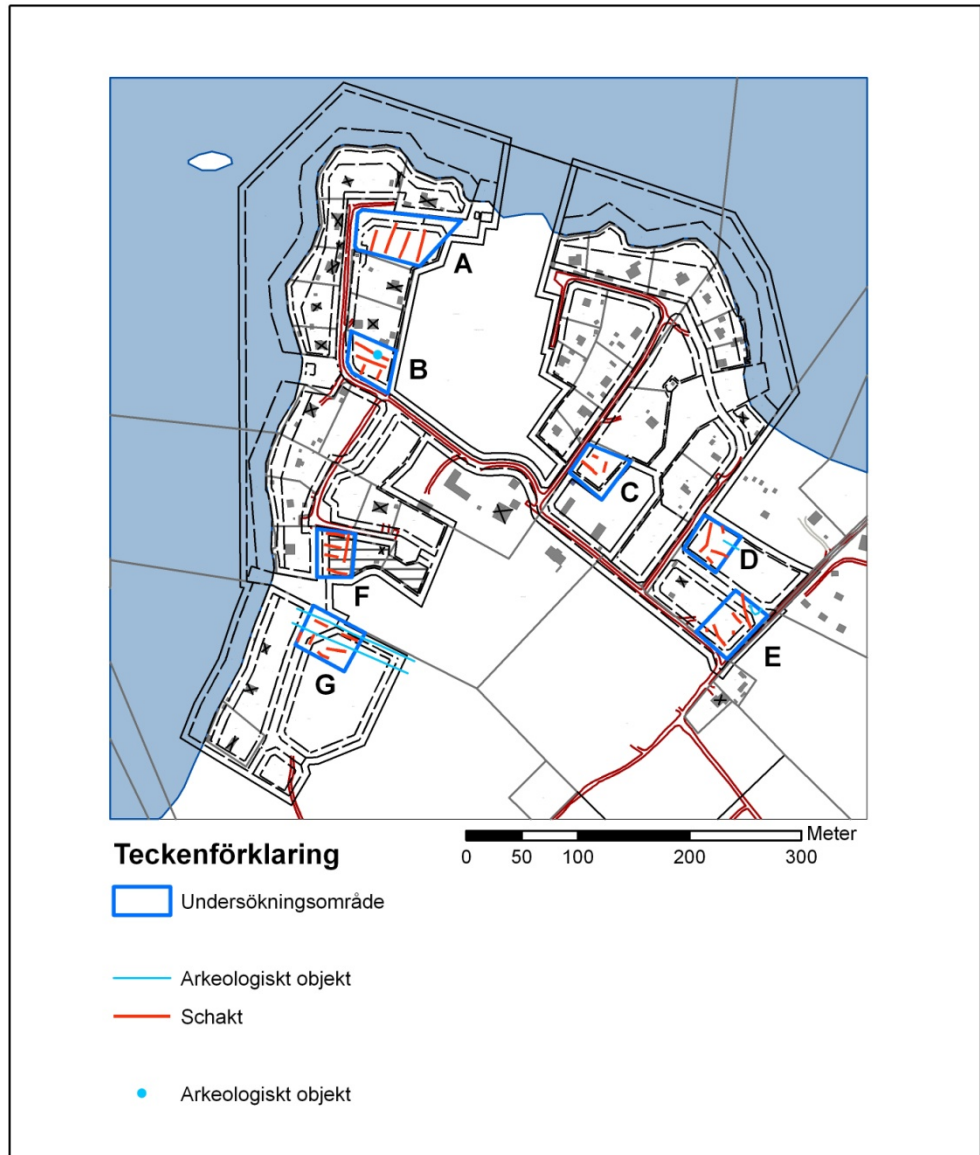
KM projektnr:	KM10134
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-05800-2010,15/11 2010.
Undersökningsperiod:	27-28 april 2011
Arkeologtimmar:	16 timmar
Maskintimmar:	16 timmar
Exploateringsyta:	10 000 m ²
Personal:	Jenny Holm
Belägenhet:	Karlskoga Östervik.
Ekonomisk karta:	10E 5f
Koordinatsystem:	RT90, 2,5 gon V
Koordinater:	X 6 575 260, Y 1 427 820
Höjdsystem:	-
Inmätningmetod:	GPS
Dokumentationshandlingar:	Digitala inmätningar.
Fynd:	-

Figurer

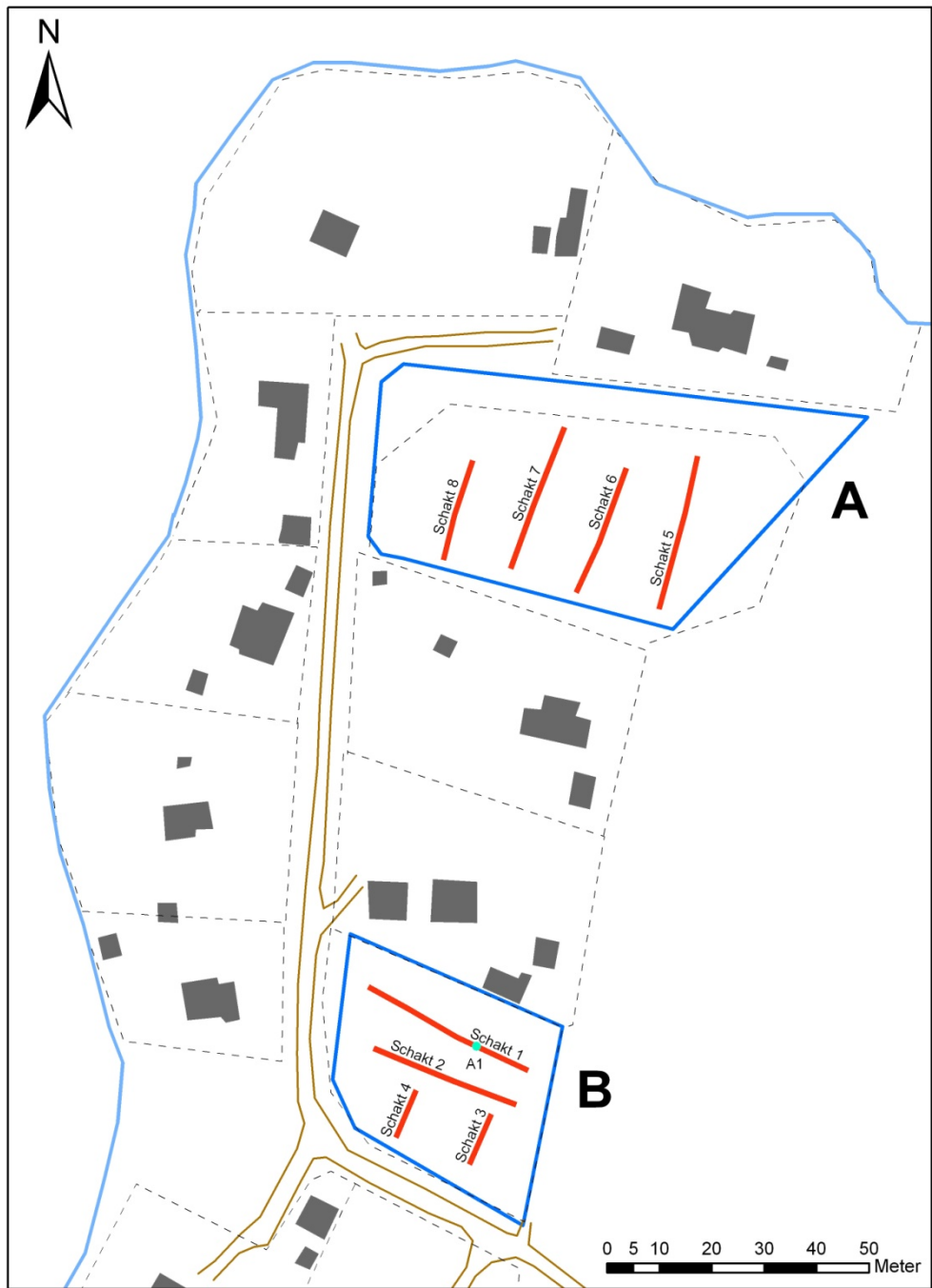
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

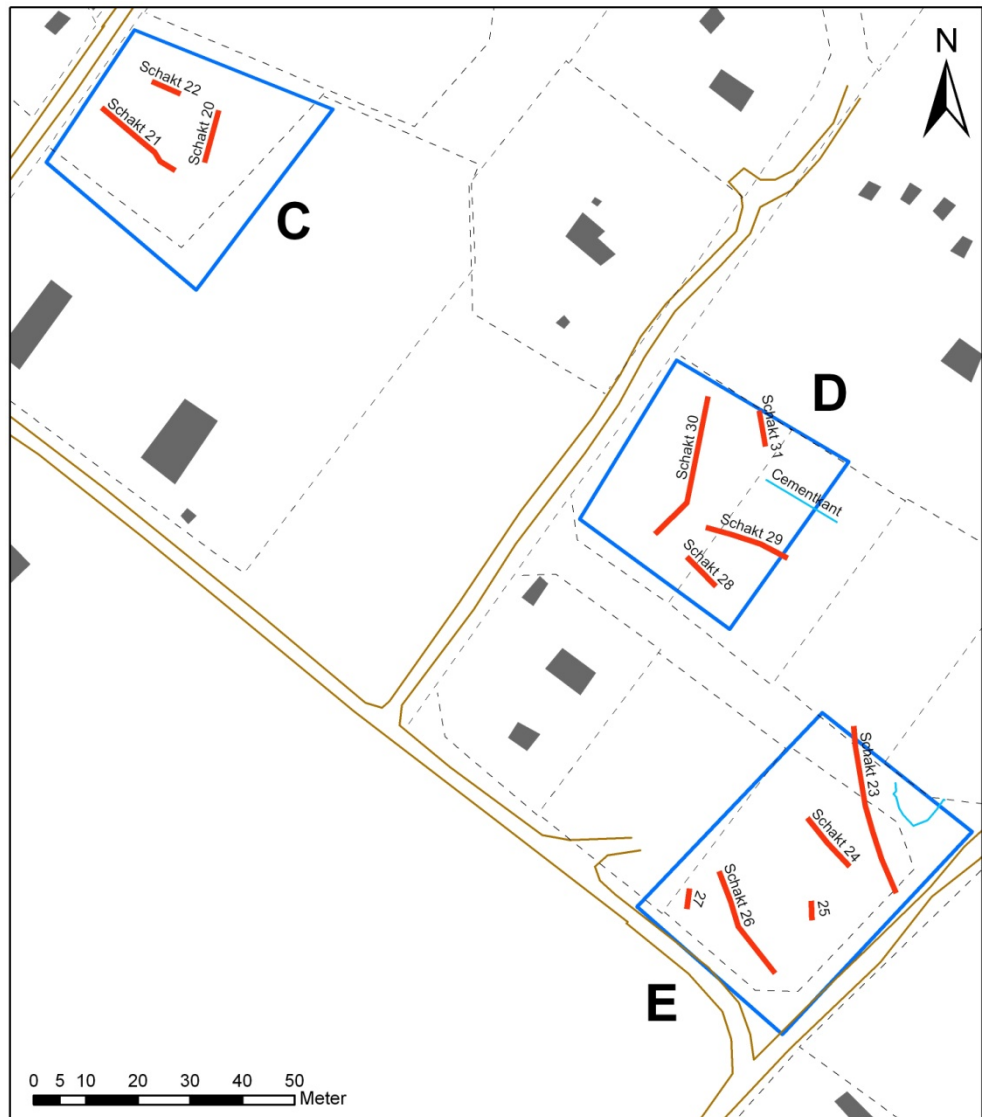
Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50000.

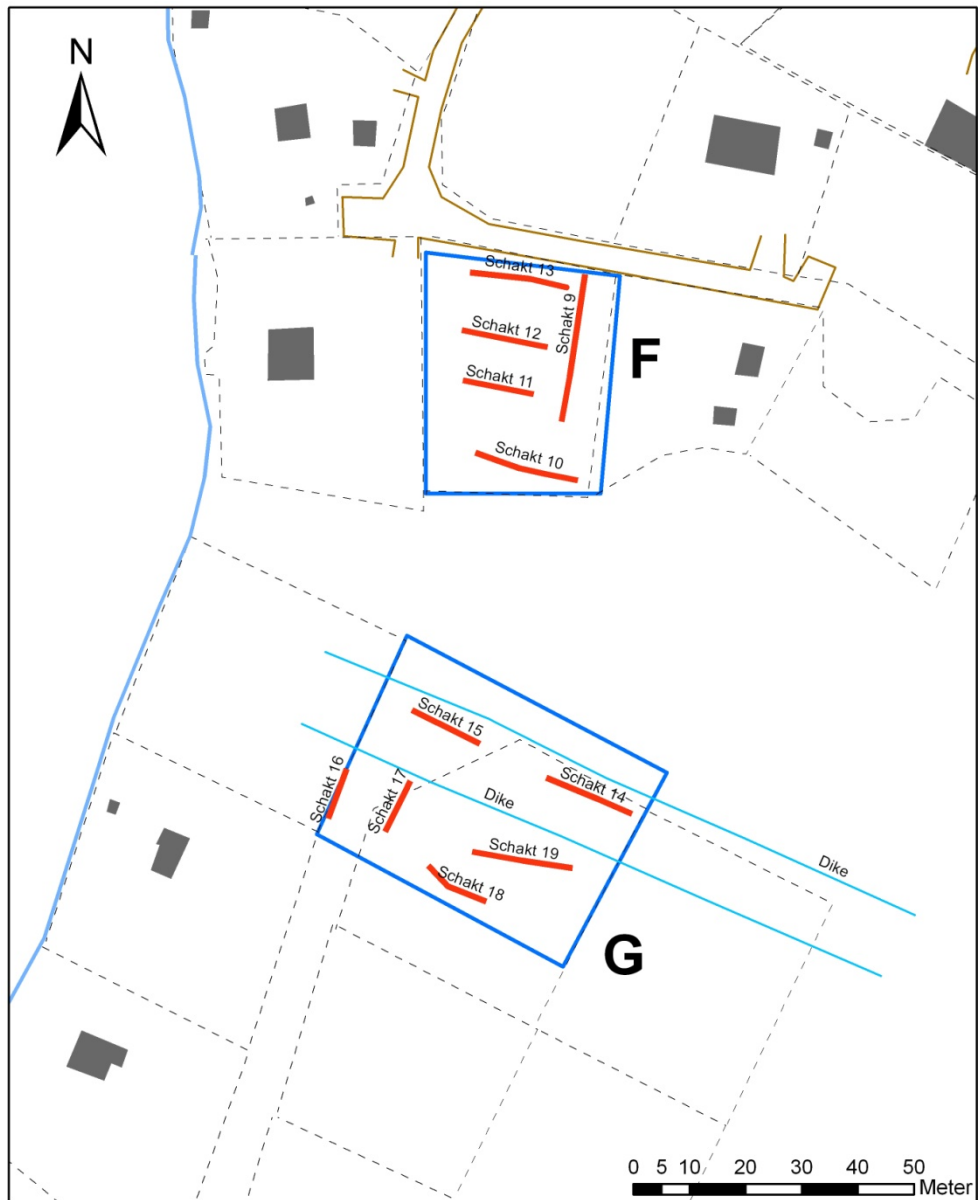
Figur 2. Undersökningsområdet med de olika delytorna. Skala 1:5000.

Figur 3. Schaktplan 1, delområde A och B. Skala 1:1000.

Figur 4. Schaktpla 2, delområde C, D och E. Skala 1:1000.

Figur 5. Schaktplan 3, delområde F och G. Skala 1:1000.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Storlek i meter Längd, bredd, djup	Stratigrafi	Anläggningar	Anmärkning
1	Åker i träda, krön och östsluttning.	34×1,3×0,35	Matjord 0,2- 0,3 meter, följt av sandig, moig morän, längst i öster något lerig.	A1 – grop.	Spridda kolstänk i plogsulan. Rester av ett med eld bortsprängt stenblock
2	Åker i träda, krön och östsluttning.	29×1,3×0,3	Matjord 0,2-0,25 meter, följt av moig morän längst i väster och i övrigt av lera.		Spridda kolstänk i plogsulan.
3	Åker i träda, sydsluttning.	10×1,3×0,3	Matjord 0,2-0,25 meter, följt av något mjälig lera.		Spridda kolstänk i plogsulan.
4	Åker i träda, sydsluttning.	10×1,3×0,3	Matjord 0,2-0,25 meter, följt av omväxlande lera och sandig moig morän.		Spridda kolstänk i plogsulan.
5	Åker i träda, svag norrsluttning.	30×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lera och fläckvis mjäla.		Spridda kolstänk i plogsulan.
6	Åker i träda, svag norrsluttning.	25×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lera och fläckvis mjäla.		Spridda kolstänk i plogsulan.
7	Åker i träda, svag norrsluttning.	29×1,3×0,3	Matjord 0,25 meter, följt av lera och fläckvis mjäla.		Spridda kolstänk i plogsulan.
8	Åker i träda, svag norrsluttning.	20×1,3×0,3	Matjord 0,25 meter, följt av lera och fläckvis mjäla.		Spridda kolstänk i plogsulan, samt ett decimetertjockt lager med träkol med bitar av taggtråd på två platser i matjorden
9	Åker i träda sydvästsluttning.	26×1,3×0,45	Matjord 0,25-0,4 meter, följt av lera.		Spridda kolstänk i plogsulan.
10	Åker i träda sydvästsluttning	19×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lera		
11	Åker i träda sydvästsluttning	12×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lera		
12	Åker i träda sydvästsluttning	15×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lera		

Schakt	Marksdrag och topografiskt läge	Storlek i meter Längd, bredd, djup	Stratigrafi	Anläggningar	Anmärkning
13	Åker i träda sydvästsluttning	17×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lera		
14	Äldre skogsbevuxen åkermark, svag västsluttning.	16×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lera.		
15	Äldre skogsbevuxen åkermark, svag västsluttning.	13×1,3×0,35	Matjord 0,3 meter, följt av lerig mjäla.		
16	Skogsmark, svag västsluttning.	9×1,3×0,2	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av skogsmylla 0,05 meter, och därunder mjäla.		
17	Skogsmark, svag västsluttning.	10×1,3×0,2	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av skogsmylla 0,05 meter, och därunder mjäla i söder och lera i norr.		
18	Skogsmark, svag västsluttning.	12×1,3×0,2	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av skogsmylla 0,05 meter, och därunder moig mjäla.		
19	Skogsmark, svag västsluttning.	17×1,3×0,2	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av skogsmylla 0,05 meter, och därunder moig mjäla.		
20	Skogsmark, plant krön.	10×1,3×0,25	Vegetationsskikt och skogsmylla med spridda stenar 0,2 meter, följt av mjäla.		
21	Skogsmark, krön och västsluttning.	18×1,3×0,25	Vegetationsskikt och skogsmylla 0,1-0,2 meter, följt av bitvis blockrik moig morän och längst i väster av mjäla.		Block upp till 1 meter stora. Recent avfallsgrop, minst 1,3×2 meter stor, med bland annat spiskrok, glas, blomkrukor och en sko.
22	Skogsmark, västsluttning	6×1,3×0,3	Vegetationsskikt och skogsmylla 0,1-0,25 meter, följt av mjäla och längst i öster sten och småblock.		
23	Skogsmark, plan.	33×1,3×0,4	Vegetationsskikt 0,1 meter, i nordväst följt av skogsmylla 0,05-0,1 meter, och därunder		

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Storlek i meter Längd, bredd, djup	Stratigrafi	Anläggningar	Anmärkning
24	Skogsmark, svagt västsluttande.	12×1,3×0,6	moig morän, samt i sydöst följt av påförd grus, och därunder äldre mylla Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av påfört åsmaterial 0,1-0,2 meter, därefter påförd lera 0-0,15 meter, och därefter äldre mylla 0,1 meter, samt underst mjäla.		
25	Skogsmark, svagt nordvästsluttande.	4×1,3×0,5	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av påfört åsmaterial 0,2 meter, därefter omrörd lera och mylla med bland annat tegelbitar 0,2 meter, och underst moig mjällig morän.		
26	Skogsmark, nordvästsluttande.	22×1,3×0,35	Vegetationsskikt 0,1-0,15 meter, följt av moig mjäla, och längst i nordväst av påfört åsmaterial 0,2 meter och underst moig mjäla.		Bräm av stenblock, 0,5 meter stora, längs sluttningens nederkant.
27	Skogsmark, plan.	4×1,3×0,25	Vegetationsskikt och skogsmylla 0,1-0,2 meter, följt av moig morän.		
28	Skogsmark, svag nordsluttning.	8×1,3×0,2	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av mjäla.		
29	Skogsmark, svag nordsluttning.	16×1,3×0,2	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av mjäla, längst i öster av påfört grus 0,1-0,2 meter och därunder mjäla.		
30	Skogsmark, svag nordsluttning.	29×1,3×0,2	Vegetationsskikt 0,1 meter, följt av mjäla.		
31	Skogsmark, svag nordsluttning.	7×1,3×0,35	Vegetationsskikt 0,05-0,1 meter, följt av omrörda lager med mylla och lera 0,2 meter, och därunder mjäla.		Spridda kolstänk i skiftet mot mjälan. Nedgrävt gunnebostaket med betongfästen.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl. nr	Typ	Fyllning	Längd	Bredd	Djup	Schakt	X	Y	Anmärkning
1	Grop	Lös mörkt brun mo.	0,4	0,35	0,06	1	6575520,58	1427897,52	Fynd av ett bränt ben, 0,1 gram tungt, ej tillvarataget.